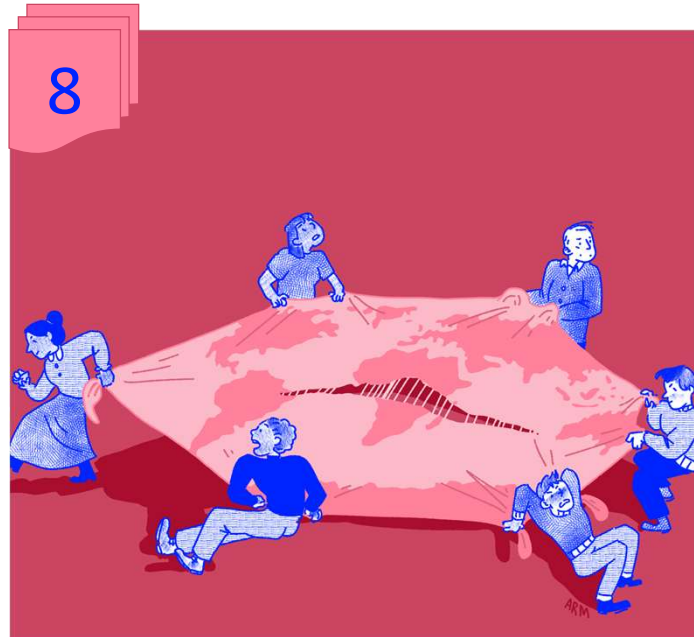

Vrijheid

WAT STAAT ER OP HET SPEL?

Petra Bolhuis
Maieutiek 2026

MaieutiekVrijheid_2026

1

1

Solidariteit

- Snyder kijkt naar solidariteit als een belangrijke voorwaarde om de vrijheid in stand te houden of te herstellen.
- Jonge mensen kunnen immers alleen opgroeien als anderen zich solidair met hen verklaren. Dat is, zegt Snyder, geen wolk van goede bedoelingen maar noodzakelijk en praktisch.
- Voorgaande aspecten van vrijheid kunnen alleen bestaan binnen een cirkel van mensen die elkaar terzijde staan.
- Arendt zegt dan dat ze liever op solidariteit vertrouwt dan liefde of medelijden: liefde is te naar binnen gekeerd en medelijden een opwelling van voorbijgaande aard.

MaieutiekVrijheid_2026

2

2

Getuigen

- Belangrijk aspect van solidariteit is het getuigen.
- De individuele vaardigheid om een vrije mening te uiten berust voor een groot deel op soevereiniteit. In een samenleving moet de vrije mening ook een vorm van solidariteit uitdrukken.
- Maar dan is wel de vraag wat vrij moet en kan worden geuit om aan vrijheid bij te dragen en wat niet. Het vorige hoofdstuk eindigde met het risico van een belichaamde vrijheid. Ook bij solidariteit gaat het volgens Snyder om het risico: door de vrije mening te benutten spreekt men een waarheid uit omdat het vroeger of elders niet gezegd kan/kon worden.

MaieutiekVrijheid_2026

3

3

Milosz, Campo de Fiori

Voor de een zal het de moraal zijn
Dat het volk van Warschau, Rome
Slecht handelt, vrijt en zich vermaakt,
En brandstapels, martelaars mijdt.
Een ander concludeert wellicht
Dat al wat menselijk is vergaat,
En de vergetelheid begint,
Nog voor de vlammen zijn gedooft.

Bron A. Gescinska, Vrouwen in duistere tijden (blz 365)

MaieutiekVrijheid_2026

4

4

Vrijheid en solidariteit in de politiek

- In Oost-Europa spraken dissidenten over *Civil society*. In een éénpartijstelsel ben je alleen vrij als je inziet dat deze partij het beste is. Anders moet de samenleving en jijzelf tegen jouw verkeerde opvattingen beschermd worden. (zie ook blz 282)
- Isolatie is een manier om andere opvattingen te onderdrukken. Snyder schrijft over Havel en Michnik. Zij waren gevaarlijk want ze dachten onvoorspelbaar anders, dat zij elkaar ontmoeten was al een vorm van verzet want dissidenten werden geïsoleerd.
- Michnik kwam uit de gevangenis en bedacht de leus 'Geen vrijheid zonder Solidariteit'. Havel was in 1977 een van de grondleggers van Charta 77, een beweging die de Tsjecho-Slowaakse overheid wees op schendingen van mensenrechten. Hij werd in 1990 president van Tsjechoslowakije.
- 'Solidariteit is een hoge en onmisbare vorm van vrijheid. Ze maakt van vrijheid rechtvaardigheid', schijft Snyder op blz.284.

MaieutiekVrijheid_2026

5

5

De solidariteit in de praktijk

- Solidarność (Solidariteit) is een Poolse onafhankelijke vakbond, in 1980 opgericht op de Lenin-scheepswerf in Gdańsk onder leiding van Lech Walensa.
- De vakbond groeide uit tot een brede, niet-communistische sociale beweging. Ze was in staat de isolatie van de andere mening te verbreken en speelde een belangrijke rol in het vreedzaam beëindigen van het communistische regime in Polen en het Oostblok. Ondanks een verbod bleef de beweging ondergronds actief en werd gelegaliseerd in 1989. In 1990 werd Walensa bij de eerste directe presidentsverkiezingen sinds de omwenteling gekozen tot president van Polen.

MaieutiekVrijheid_2026

6

6

Solidariteit Weil

- Weil is degene die in de filosofie het verst gaat in haar opvatting van solidariteit.
- Waar haar denken begint met solidariteit als meeleven, -vechten en –werken, gaat het over in een meelijden.
- Maar ook haar meewerken had al kenmerken van een vergaande identificatie met de lijdende ander. Zij had honger zoals veel slecht betaalde arbeiders hadden en het voedsel dat haar ouders haar aanboden wees ze af.
- Na de mystieke ervaringen vanaf 1935 die haar tot christen maakten werd solidariteit tot naastenliefde die vroeg om opheffing van het scheiding brengende ego.

MaieutiekVrijheid_2026

7

7

Verskil Weil en Stein

- Een van de problemen met vrijheid en solidariteit wordt door Snyder niet werkelijk besproken, maar komt wel aan de orde in het verschil tussen de solidariteit bij Stein en Weil.
- Voor Stein is het typisch menselijk. Ze zegt zelfs dat God geen Leib heeft en alle medeleven dus via Jezus loopt. Je hebt het fysieke meevoelen nodig om solidair te kunnen zijn op menselijke wijze.
- Voor Weil is alles een eenheid en is het opheffen van het ego het centrale punt. Dat kan ook de vorm aannemen van meelijden, zonder daarmee iets te doen voor de lijdende mens. Het einddoel lijkt naar mate haar bekering verder gaat steeds meer spiritueel.
- De vraag ontstaat hier: Solidariteit waartoe?

MaieutiekVrijheid_2026

8

Rechtvaardigheid en Rawls(1921-2002)

- Rawls schreef in 1971 **A Theory of Justice**. Dat was een poging om een niet te definiëren begrip als rechtvaardigheid toch stevig te onderbouwen vanuit het solidariteitsprincipe.
- Hij bedacht **de sluier van onwetendheid**, gebaseerd op Kants categorische imperatief.
- Uitgangspunt: Er kan alleen maar rechtvaardigheid zijn als we solidair zijn met anderen. We zijn vooral solidair met onszelf. We moeten in een experiment ons voorstellen dat we niet weten wie we zijn en dus ook niet weten wat onze positie zal zijn in de te ontwerpen rechtvaardige samenleving.

MaieutiekVrijheid_2026

9

9

Rechtvaardigheid en vrijheid volgens Rawls

Uitgangspunten:

1. Het principe van gelijke basisvrijheden
 2. Het principe van verschil en gelijkheid
 - a-Het principe van (kansen)gelijkheid.
 - b-Het verschilprincipe.
- Dus schending van de basisvrijheden worden niet gerechtvaardigd, of gecompenseerd, door sociaaleconomische voordelen. 1 boven 2
 - Het principe van de kansengelijkheid neemt vervolgens een hogere plaats in dan het verschilprincipe. a boven b.

MaieutiekVrijheid_2026

10

10

Gebrek aan solidariteit kan leiden tot escapisme

- De één vlucht met geld, gezondheid of eeuwig leven, terwijl iedereen lijdt, ook door dat gedrag.
- Dat is de vrijheid van Poetin, Trump en Musk. Helden van de negatieve vrijheid. (286)
- De fantasieën die horen bij dit escapisme zijn o.a.: Oekraïne is Rusland, Mars is een tweede planeet of ik upgrade en bewaar mijn lichaam. Deze mensen leven in een permanente leugen die oplossingen in de reële werkelijkheid tegenwerken. Alleen voor henzelf is er een escape mogelijk. Er is een relatie met sadopopulisme.

MaieutiekVrijheid_2026

11

11

Wegkijken, sadopopulisme en solidariteit

- Binnen de negatieve vrijheid in de VS ziet Snyder steeds minder solidariteit. Sadopopulisten wakkeren dat aan door te stellen dat de VS, het klimaat -of iets anders- ten onder gaat, maar dat jij daar geen last van hoeft te hebben.
- Snyder noemt belastingontduiking, medische zorg. Onder Trump zien we gebrek aan solidariteit uitgelegd worden als gezond verstand.
- Trump haalt de VS weg uit alle internationale (gezondheid)zorg, vredesverbanden enz. Wat ICE doet lijkt van elke vorm van medeleven en solidariteit ontdaan te zijn. Maar wie is getuige?

MaieutiekVrijheid_2026

12

12

Kan een markt vrij zijn?

- Als vrijheid de ultieme waarde is bij libertaire denken, zoals mensen die klimaat en corona ontkennen zich vaak noemen dan is dit een libertair boek volgens Snyder (301/302). Maar er is daarbij wel onderwerping aan een vrije markt. Die heeft wetten en regels die als dwingend noodzakelijk worden opgevat.
- Vrijheid is echter een menselijke waarde. Als mensen die term gaan overdragen op de markt of weglaten dan verdwijnt het. Er is binnen de vrije markt heftig verzet tegen solidariteit, want solidariteit wordt gezien als een aanslag op de persoonlijke vrijheid.
- Deze objectivistische vrije markt (Ayn Rand) kent geen medelijden of medeleven. Maar dus ook geen menselijke vrijheid. Alleen de markt is vrij, maar wat houdt dat in?

MaieutiekVrijheid_2026

